
DOKUMENTUM

A HARCOS HÍD DOKUMENTUMAI

Nagyon kevés olyan korabeli írott anyag maradt fenn, amely a mozgalmi lapok, így a *Híd* kutatói számára is — a később keletkezett emlékeztetéseket és egyéb közvetett és historikus anyagot — megerősítő, hitelesítő, biztos fogódzóként, pontos útmutatóként szolgálhatna.

Természetesen az egykori aktivisták emlékeztetéseinek alapvonulatához nem fér semmi kétség: a korabeli írott anyag és filológiai pontosítás, a tudományosabb nyomaték eszköze. Ezért jelent a kutató számára rendkívül szerencsés körülményt, pillanatot, ha ilyen okmányra talál.

A zombori levéltári kutatásaink során találtuk meg a Kiss Ernő ellen folytatott bünvádi eljárás (Sz. Kzp. 243/937) ügyiratai között Szabó Ida levelét, amelyet a Kiss Ernőnél 1937. március 3-án végrehajtott házkutatás során találtak meg, koboztak el és csatoltak az ügy irataihoz mint corpus delictit. Ugyanakkor házkutatást tartottak még Fischer Józsefnél Csúzán, Gombárevics Istvánnál és Sörös Juliannánál (Kiss Ernő menyasszonyánál) Vörösmarton. Az említett levélen kívül haladó könyveket, a *Korunk* és a *100%* füzetét kobozta el a csendőrség.

A zombori Történelmi Levéltárban található még az említett bünvádi eljárás aktái között a *Híd* szerkesztőségének Fischer Józsefhez írt értesítése (szerbhorvát fordításban, az eredeti levelezőlap bizonyára az eljárás során kallódott el), valamint a pontatlanságok egész sorát tartalmazó szabadkai rendőrségi jelentés (Sz. Biz. 836/1937), amelyet a Zombori Kerületi Bíróság kérésére küldött a szabadkai Városi Rendőrkapitányság. A kihallgatások jegyzőkönyvei és okmányok is fontos adatokat tartalmaznak.

Kiss Ernő ellen a tordai Oláh István lebukása után indítanak vizsgálatot. Az Oláh István ellen folytatott bírósági eljárás aktái a zrenjanini Történelmi Levéltárban találhatók Kzp. 147/1937 szám alatt, közöttük Kiss Ernő kézíratos levele is a nevezetthez.

Az egész ügy a *Híd* mozgókönyvtára miatt robbant ki: azért, mert Csúzáról, miután a háromhónapos határidő letelt, Kiss Ernő a *Híd* szerkesztőségének utasítása szerint a megadott címre továbbküldte a könyvcsomagot.

Tordán az ügybuzgó postáskisasszony *elrendeli* (!) Oláhnak, hogy *előtte* (!) bontsa föl az átadott csomagot. Számára, a besúgó számára,

már az is gyanús, hogy a *napszámos* csomagot kap, hát még az, hogy könyvet, méghozzá magyar nyelvű könyvet. Oláh távozása után értesíti a csendőrséget, és a gépezet beindul. Oláh ügye rántja magával Kiss Ernőt is meg még a többi tordai „nyilvántartott kommunistát” is: Horváth Jánost, Csikós Istvánt és Kocsis Istvánt.

Letartóztatások, kihallgatások, államvédelmi bíróság...

A vizsgálóbíró számára roppant rejtélyes, hogy a *Híd* vándorkönyvtárát hogyan küldhette Tordára Kiss Ernő Csúzáról, ha egyszer — Oláh állítása szerint — azt Szabadkáról, a folyóirat szerkesztőségétől kérte. Ezért a Szabadkai Kerületi Bíróságot is megkeresi „ *nagyon sürgős*” kérésével: hallgassa ki a *Híd* szerkesztőségének a képviselőjét az ügyben. Átiratában azonban a szerkesztőség címeként más utcát és házszámot jelölt meg, így a bürokrata tisztviselők csak azon a címen keresve, kerestetve nem találták a címzettet, és negatív választ küldtek a petrovgrádi (becskereki, illetve ma zrenjanini) Kerületi Bíróságnak.

Foglalkoznunk kell a szabadkai Városi Rendőrkapitányságnak a Zombori Kerületi Bíróság vizsgálóbírójához a *Hídről* küldött jelentésével, különös tekintettel a pontatlanságaira.

Az okmány úgy tudja, hogy az *Örtűz* 1929. április elején szűnt meg, holott ekkor még meg sem indult: 1931 szeptemberében indították, és nem Lévai Endre, hanem Kis József szerkesztette. Utolsó száma 1934 januárjában jelent meg. Az is köztudott, hogy a *Híd* sem 1929-ben, hanem 1934 májusában indult. — Egyébként ez irat az eddig ismert egyetlen rendőrségi okmány, amely a *Hiddal*, illetve a *Híd* tevékenységével foglalkozik.

Az Oláh István és társai, illetve a Kiss Ernő ellen bűnvádi eljárásnak csupán a legfontosabb ügyiratait ismertettük, a korrall, illetve a munkásmozgalom kérdéseivel foglalkozók számára igen érdekes lehet az egész anyag vizsgálata.

PATÓ Imre

Szabó Ida levele Kiss Ernőhöz

Subotica, 1936. IX. 17.

Kedves Ernő elvtársam!

Nem kaptam a mai napig választ tőled a levelemre, lehet, hogy nem kaptad meg és azért írok. Elvtársam, biztos van tudomásod arról, hogy itt a pékek sztrájkoltak; ez a sztrájk elveszett, mégpedig azért, mert nem volt gyakorlatuk szakszervezeti téren. Tegnap beszéltem egy elvtárral a pékekről, és azt mondta, hogy szeretné fölvenni a kapcsolatot veletek, mert ott a belyei uradalomban van két pék, aki a munkások részére süt kenyeret, és abban az árban, adja a kenyeret, mint a lisztet. No, ez az elvtárs szeretne oda kimenni, és azt mondta, hogy ő tíz százalékkal olcsóbban adná a kenyeret, és kérdezi, ki bírna-e ő oda menni, azt mondta, hogy azok a pékek nem szervezett munkások, s mivelhogy ő szervezett munkás, jobb volna, ha ő volna ott. Én odaadtam neki a Fischer

elvtárs címét, mindenesetre, ha ki se megy oda, vagy ha ír, ügyeljenek rá, mert közelebről nem ismerjük. A címet azért adtam oda, mert megmondták neki, hogy én ismerem valakit Suzán, a földmunkás vezetősége mondta meg, mivel-hogy tőlük kértem belépési nyilatkozatokat a részetekre. Mindenesetre mégis jobb volna, ha ez az elvtárs volna ott, mint az a nagytökés. Légy szíves, elvtársam, érdeklődj, és ha megtudsz valamit, válaszolj rögtön, ha bírsz, válaszolj hétfőig. A Gézáéknál tombol a reakció, először is havonta csak egyszer írhatnak, azt is csak szülőknak, csomagot csak tizkilósat lehet küldeni nekik, egyszer egy hónapban, látogatást is csak egyszer kapnak, de csak szülők és testvérek látogathatják meg őket. Most nagyon sokan büntetés alatt vannak. A Jovica mamája most vasárnap volt lent, és nem engedélyezték a látogatást, mert a Jovica büntetés alatt van és még sokan vannak büntetés alatt, de nem lehet megtudni, hogy kik azok, úgyhogy egyik börtönben sincs olyan nagy szigor, mint most Mitrovicán, van, aki öthónapos büntetést is kapott, a kosztjuk nagyon rossz, panaszkodnak az elvtársak, hogy éhesek. Van-e tudomásod arról, hogy az öreg Csáki meghalt? Most már nem írhatok többet, mert már mennem kell a robotba, ha megkaptad a levelem, írdál. Üdvözlöm a Fischer elvtársat és a többi elvtársat

Forró elvtársi üdvözetem küldöm neked:

Ida

Máskor többet írok, mert van még sok írnivalóni.

Sabo Ida Subotica. Sestra Sabo Geze, koji je osuđen za komunizam. — *[Bírósági följegyzés a levél alsó szélén: Szabó Ida, Szabadka. A kommunista tevékenységért elítélt Szabó Géza húga.]*

A Híd szerkesztőségének a levele Fischer Józsefhez Csúzára.

[A bűnvádi eljárás céljaira készült szerbhorvát fordításból rekonstruálva. Az eredeti levelezőlap nincs a bírósági okmányok között.]

Szabadka. 1937. II. 16.

Kedves Elvtárs!

Mivel a mozgókönyvtár használatának a határideje lejárt, kérjük, hogy a könyveket küldjék tovább. Azt a hat könyvet, amely maguknál van, az alábbi címre kell küldeni: Oláh István, Torda (Vujićevo), Susány utca 636. sz. Ahogy a könyveket a fenti címre feladták, nyomban értesítsenek róla bennünket. Ha a könyvek továbbküldését bármi akadályozná, mielőbb értesítsenek róla bennünket. — Kérjük, hogy a *Híd* utolsó két füzetével számoljanak el, mert nagyon nehezen gyűlik össze a pénz. Értesítsenek bennünket, lehetséges-e maguknál szerkesztő vagy sajtóbizottságot alakítani. Sürgős válaszukat várjuk.

Eltvársi üdvözléssel

a *Híd* szerkesztősége és
kiadóhivatala
Szabadka
Postaiókö 89
[olvashatatlan aláírás]

Kiss Ernő levele Oláh Istvánhoz

1937. II. 26. Suza.

Tisztelt Oláh elvtárs!

A suboniceai elvtársak utasítására itt küldjük a könyveket, cím szerint: „Fekete kenyér”, „Csokoládé”, „A döntés felé”, „A marxizmus tudományos alapproblémái”, „A jobbágyság keletkezése és a Dózsa-féle forradalom”. A könyvekre mi vigyáztunk és teljes épségben adjuk azoknak maguknak át. Kérjük magukat, hogyha a könyveket megkapják, tudassák velünk. Tudassák velünk pár sorral, hogy maguknál hogy áll a mi ügyünk, és kívánságukra mi is tudhatjuk magukkal az itteni helyzetet.

Fogadják forró elvtársi üdvözetem:

Kiss Ernő

TORDAI CSENDŐRÁLLOMÁS

Szám: Biz. 148

1937. márc. 4

T O R D A

Oláh István és társai
Tordáról, kommunista
könyvek terjesztése mi-
att letartóztatva.

A Járási Főszolgabírónak

Törökbecse

1937. március 2-án délelőtt 10 óra körül Dopler Boriska, helybeli posta-
tisztviselőnk bejelentette ezen az állomáson, hogy Oláh István tordai lakosnak
egy csomag könyv érkezett, akinek az átadáskor megparancsolta, hogy bontsa
fel, és az átnézéskor számára gyanúsnak tűnt a csomag tartalma. Nevezettnek
felhívtuk a figyelmeztetést, hogy ügyeljen a levelezésekre, és egyéb küldeményekre.
Jelentéstételek alulírott szolgálatban volt Lazić Milorad csendőrrel. A járőrt
ezen állomás káplárja, Cepin Franc értesítette. Egyidőben a járőr elindult Oláh
István házához, akit azonban nem talált otthon. Tudakozására a felesége azt
válaszolta, hogy elment a postára, mivel valamilyen csomagot kaptak, azt akarja
átvenni. 11 óra körül nevezett Oláh István megérkezett és 4 magyar nyelven
írott könyvet hozott: *Fekete kenyér*, *Csokoládé*, *A döntés felé* és *A jobbágyság keletkezése és a Dózsa-féle forradalom*, Csúza feladási postáról, Kiss Ernő-
től, Csúza, Baranya; a könyveket nyomban elkoboztuk.

Mivel az alulírottat az elkobozott könyvek, valamint a Kiss Ernő feladótól
küldött levél tartalmáról pontosan tájékoztatni kellett, ezért a könyveket és a
levelet elvittem a petrovgradi csendőrszázad parancsnokához, Milan Kovičić
őrnagy úrhoz, aki tájékoztatott a könyvek és a levél tartalmáról és az eljárás-
hoz utasításokat adott.

Ez év március 3-án ismét házkutatást tartottunk Oláh Istvánnál, és megta-
láltuk az ötödik könyvet, amelynek a címe *A marxizmus tudományos alap-
problémái*; további kutatással semmi gyanúsat nem találtunk. Ugyanakkor ház-
kutatást tartottunk Csikós István nyilvántartott kommunistánál is, és megtalál-
tunk egy könyvet, amelynek címe: *Gumi* — sarló és kalapács jellel. Kocsis

István és Horváth János kommunistáknál a kutatás során semmi gyanúst nem találtunk.

1. A gyanúsított Oláh Istvánt [...] kivallattuk a fentiekről, aki kijelentette az alábbiakat: Csikós István, az ő borbélyja, mióta megjelenik a *Híd*, azóta árusítja neki is; havonta egyszer jelenik meg, számonként 3 dinár. 1937 januárjában, nem emlékezik pontosan a dátumra, borotválás közben mesélte neki Csikós, hogy neki szép olvasni való könyvei vannak, amelyeket még 1936 nyarán a *Népszava* szerkesztőségétől kapott Szabadkáról, erre kérte, hogy adja oda neki is olvasásra. Csikós két könyvet hozott neki, a következőket: *Aranyásók és Három pár selyembarisnya*, és amikor átadta neki, azt mondta, hogy olvasás után adja fel a postán a *Híd* szerkesztőségének Szabadkára. Miután a nevezett elolvasta a könyveket, fel is adta a megfelelő címre a postán, a dátumra azonban nem emlékszik, csupán annyit tud, hogy ez év január elején lehetett. A kérdésre, hogy mit tartalmaztak a könyvek kijelenti, hogy egyik is és a másik is regény volt: harisnyavásárlásról és aranyásárról szóltak.

Ez év január havában, amikor a *Híd* című lapot megkapta, rátalált benne a szerkesztőség közleményére, hogy van mozgókönyvtára különböző olvasni való könyvekkel, mire ő írt a *Híd* szerkesztőségének: küldjenek neki valamilyen regényeket olvasásra. 1937. március 2-án értesítést kapott a postáról, hogy vegye át az érkezett csomagot. Elment a postára, és átvette a csomagot. A postatisztviselőnök követelte, hogy bontsa fel, hogy lássa, vajon az övé-e, mivel nem tudta, hogy ki küldi neki, a személyt pedig, aki feladóként volt föltüntetve, nem ismerte. Miután a posta-tisztviselőnök átnézte, elindult a könyvekkel hazafelé. Az utcán találkozott Horváth János nyilvántartott kommunistával, aki megkérdezte, hogy mit visz. Azt mondta neki, hogy kapott egy csomagot öt könyvvel Csúzáról, Kiss Ernőtől. Ekkor Horváth megnézte a könyveket, és kivett egyet, amelynek a címe: *A marxizmus tudományos alapproblémái*. A többi négy könyvet elvitte haza, ahol már az említett járőr várta, és elkobozta a könyveket. Miután szabadon engedték, mindjárt elment az említett Horváth-hoz, visszakérte az említett könyvet, és elvitte haza, majd mikor újra jött a csendőrrjárőr házkutatást tartani és követelte az ötödik könyvet is, ő kiadta.

2. Horváth János, 1883. okt. 10-én született, apja néhai Sándor, anyja néhai Botka Rozália, nő, egy gyermek apja, földműves, 1930-ban hat hónap börtönre elítélt kommunistasejt állandó tagjává válása miatt, valamint amiért a helyiségét kommunistáknak adta bérbe kommunistaotthon céljára, többször felelősségre vonták kommunista tevékenység miatt, Törökbecsén született, ma tordai illetőségű és ott is lakik, házsz. 434. [...] A fentiekről kivallatva a következőket mondja: 1937. március 2-án találkozott a háza előtt az utcán Oláh Istvánnal, és megkérdezte tőle, hogy hol járt. A nevezett azt felelte, hogy a postán, mert csomagja érkezett regényekkel. Kérte, hogy adjon neki egy regényt olvasásra, mire Oláh adott is neki egy könyvet, amelyet állítólag ki sem nyitott, hogy megnézzé, milyen, mivel ő nem tud olvasni, a felesége meg más munkával volt elfoglalva. Két óra múlva Oláh jött a könyvért.

3. Csikós István, 1893. VII. 14-én született, apja néhai János, anyja Kósó Rozália, foglalkozása borbély, római katolikus, a belgrádi Államvédelmi Bíróság 6 hónap börtönre ítélte, mivel tagja lett kommunistasejtnek, tordai születésű és illetőségű, 539. sz. alatt lakik. [...] A fenti tárgyról kivallatva a következőket jelenti ki: 1936 nyarán, a hónapra nem emlékezik, a Népszavától kapott 3 könyvet, cím szerint: *Aranyásók*, *Három pár selyembarisnya* és *Gumi*.

Az említett könyvek olvasására nem volt idő, mert a 120 vendég borotválása sok időt igényel, ezért nem tudom, miről szólnak. A könyveket aratás táján Kocsis Istvánnak adtam olvasásra, aki kérte, hogy adjam oda neki. Két könyvet kapott tőlem, mégpedig: az *Aranyásók* és a *Három pár selyemharisnya* címűt, azzal, hogy ha elolvasta őket, küldje el a Híd szerkesztőségének a címére, pénzt is adtam a költségekre. Őt kértem meg, hogy a postára elvigye, mert én nem értem rá. 1936 nyarán betöltötték a *Népszava* című lapot, amely Szabadkán jelent meg. Ekkor értesítést kaptam, hogy az utódja a *Híd* lesz, ajánlották, hogy olvassuk, és hogy a munkájukról mindig értesíteni fognak, a könyvek pedig a *Híd* tulajdonát képezik.

4. Kocsis István, 1888. VIII. 17-én született, apja néhai József, anyja néhai Kuti Rozália, római katolikus vallású, nős, két gyermek apja, napszámos, hat hónap börtönre ítélt kommunistasejtben való tagság miatt, tordai születésű és illetőleg, házsz. 557. [...] A tárgyról kivallatva a következőket jelenti ki: 1936 nyarán aratás táján három könyvet kapott olvasásra Csikós Istvántól, de csak egyet olvasott el, amelynek a címe *Három pár selyemharisnya*, regény. A másik kettőre nem is emlékezik, milyen volt, mert nem olvasta őket, és amelyeket rövid idő múlva az említett Csikós el is vitt tőle.

A 2—4. számig felsorolt gyanúsítottak kommunistatevékenységért elítéltek, és a politikailag gyanús személyek nyilvántartásában szerepelnek.

Mind a négy nevezettet letartóztattuk, és a hat elkobozott könyvvel, valamint a följelentéssel együtt átadtuk a Törökbecsei Járási Főszolgabírónak.

Melléklet: 6 elkobozott kommunista könyv és egy levél.

Avr. M. Rajić s. k.

örmester,

a csendőrállomás parancsnoka

Megküldve:

Törökbecsei Járási Főszolgabírónak,

Dunai Csendőrezrednek, Újvidék,

A Csendőrszázad Parancsnokának, Petrovgrad,

A Szakasznak, Nagyikikinda, fogalmazvány betekintésre

A JUGOSZLAV KIRALYSÁG PETROVGRADI KERÜLETI BÍRÓSÁGA

Szám: Kzp. 147/937

J e g y z ő k ö n y v

Készült 1937. március 7-én a Petrovgradi Kerületi Bíróság vizsgálóbírója előtt Oláh István ellen folytatott bünvádi eljárásban az Állam- és közbiztonsági törvény 1. szakaszába ütköző bűncselekmény tárgyában.

Jelen vannak:

Radojković Milorad
vizsgálóbíró

Mihaldžić Ljubiša
jegyzőkönyvvezető

Oláh István
vádlott

A vádlott kihallgatása 10¹⁰ órakor kezdődött.

1. Családi és utóneve: Oláh István.
2. Ragadványneve: ./.
3. Apja családi és utóneve: néhai Oláh Ferenc.
4. Anyja családi és utóneve: néhai Göbölös Rozalia.
5. Vallása: római katolikus.
6. Születési helye: Torda.
7. Lakóhelye: Torda.
8. Életkora: 36 éves, 1901. júl. 27.
9. Állampolgársága: Jugoszláv Királyság.
10. Foglalkozása: napezámos.
11. Családi állapota: nős, 1 gyermek apja.
12. Írástudó-e? Írástudó, 2 elemi osztály.
13. Katonai szolgálatát letöltötte-e? Nem.
14. Volt-e, mikor és miért büntetve? Nem volt.
15. Jelenleg folyik-e ellene vizsgálat? Nem.
16. Ha kiskorú, ki a törvényes képviselője? ./.
17. Vagyoni állapota: 1 hold föld.

Megértettem a vádat. Nem ismerem el, hogy bűnös vagyok.

Elismerem, hogy ez év március 2-án átvettem a postán, Tordán, egy csomagot, amelyet én mindjárt a postán, a posta-tisztviselőnő felszólítására felbontottam, amelyben 5 magyar nyelvű könyv volt: 1. *Fekete kenyér*, Darvas Józseftől, a budapesti Viktória kiadásában, 1934-ből; 2. *Csokoládé*, A. Tarsov Radinovtól [A. I. Taraszov—Rogyionov], a párizsi Monde kiadása 1933-ból; 3. *A döntés felé*, Gereblyés Lászlótól, a budapesti Európa kiadása 1932-ből; 4. *A marxizmus tudományos alapproblémái*, Plehanovtól, a budapesti Európa kiadása 1933-ból és 5. *A jobbgáyság keletkezése és a Dózsa-féle forradalom*, Stolte István Miklóstól, a budapesti Viktória kiadása 1931-ből.

A könyvek között a csomagban egy magyarul írott levél is volt Csúzáról, 1937. II. 27-én íródott, amely így kezdődik: „Tisztelt Oláh elvtárs!...” és „Fogadják forró elvtársi üdvözetem Kiss Ernő” szavakkal fejeződik be.

A bíró által megmutatott könyvek és a levél azonosak azzal, amiket a csomagban kaptam.

És Kiss Ernőt egyáltalán nem ismerem, és azt sem tudom, hol van Csúza.

A bírónak arra a kérdésére, hogy Kiss Ernő hogyan küldhetett neki csomagot Csúzáról, ha nem ismeri, a vádlott kijelenti, hogy ez év február elején a felesége, Lippai Mária, az ő tollbamondása után levelet írt a *Híd* szerkesztőségének, hogy küldjenek neki könyvet olvasásra, nem nevezve meg, hogy milyen könyveket; feltételezi, hogy a könyveket, amelyekről szó van, mindenképpen a *Híd* szerkesztősége küldte. Arra a kérdésre, hogy honnan tudja azt, hogy a *Híd* szerkesztősége küld olvasni való könyveket, kijelenti, hogy az ő borbélyja, a tordai Csikós István árusítja Tordán a *Híd* folyóiratot, és a folyóirat egyik számában olvasta, hogy a *Hídnak* van mozgókönyvtára és ingyen küldi a könyveket olvasásra.

Amikor átvettem a csomagot a könyvekkel, elindultam haza, és az utcán haladva megláttam Horváth Jánost a háza előtt. Kérdezte, hogy mit akarok. Mondtam neki, hogy egy csomag könyvet kaptam. Ő megnézte a könyveket, és megkért, hogy *A marxizmus tudományos alapproblémái* című könyvet ad-

jam oda neki olvasni. Én azt a könyvet odaadtam neki, a többi elvittem haza. Otthon már vártak rám a csendőrök, akik elvették tőlem a könyveket is meg a levelet is, és később azt a könyvet is, amit Horváth Józsefnek adtam olvasni.

Arra a kérdésre, hogy Horváth Jánosnak akkor is odaadta-e volna azt a könyvet, ha a hatóság nem keresi nála, a vádlott azt a választ adja, hogy fogalma sem volt arról, hogy a hatóság el fogja kobozni tőle ezeket a könyveket.

A vádlott módosítja a vallomását oly módon, hogy a könyveket a *Hídtől* nem levélben, hanem levelezőlapon kérte.

A bíró kérdésére, hogy ki írhatta neki a csomagban talált levelet, ha ő a levél aláíróját, Kiss Ernőt nem ismeri, a vádlott kijelenti, hogy ő nem tudja, és megmarad amellett, hogy a könyveket a *Híd* folyóirattól kérte.

Dr. Bratic Dušan petrovgradi ügyvédet kértem fel védőmnck.

Én sohasem voltam kommunista, most sem vagyok az, és soha nem is leszek. Egyebet a védelmemre felhozni nem tudok.

Jegyzőkönyv felolvasás után jóváhagyólag aláíratott.

Kmf.

Radojković Milcrod s. k.
vizsgálóbíró

Mihaldžić Ljubiša s. k.
jegyzőkönyvvezető

Oláh István s. k.

Szám: Kzp. 147/937/4.

A KERÜLETI BÍRÓSÁG VIZSGÁLÓBÍRAJANAK

Szabása

Az Oláh István tordai lakos ellen az Állam- és közbiztonsági törvény 1. szakaszába foglalt bűncselekmény miatt folytatott eljárás ügyében kérjük a *Híd* folyóirat képviselőjének értesítését — a Szerkesztőség és Kiadóhivatal) a Pašić utca 39. sz. alatt található — az alábbi körülményekről:

1. Vajon a *Híd* szerkesztőségéhez, illetve kiadóhivatalához ez év február elején érkezett-e levelezőlap Oláh Istvántól Tordáról, és Oláh mit kért a levelezőlapon a *Hídtől*? (Ha a levelezőlap még megvan a *Hídnál*, kérjük mellékelni a kihallgatásról készült jegyzőkönyvhöz.)

2. Küldött-e a *Híd*, és mikor, Oláh István címére Tordára valamiféle könyveket, ha igen, a *Híd* sorolja fel minden egyes könyv címét, kiadóját és a kiadás évszámát.

A kihallgatás után a jegyzőkönyvet azonnal küldjék el e bíróság vizsgálóbírójának, mivel Oláh a bíróság fogdájában van, hogy a jegyzőkönyvet az iratokkal együtt átadhassuk az államvédelmi bíróságnak.

Nagyon sürgős.

Petrovgradi Kerületi Bíróság,
1937. március 8.

Mil. Radojković s. k.
vizsgálóbíró

P. H.

A kiadmány hitelül:
Vačarić s. k. •
a bírósági másoliroda
igazgatója •

A JUGOSZLÁV KIRÁLYSÁG PETROVGRADI KERÜLETI BÍRÓSÁGA
Szám: Kzp. 147/937

TANÚKIHALLGATÁSI JEGYZŐKÖNYV

Készült 1937. március 16-án a Petrovgradi Kerületi Bíróság vizsgálóbírója előtt Oláh István ellen folytatott bűnvádi eljárásban az Állam- és közbiztonsági törvény 1. szakaszába ütköző bűncselekmény miatt.

Jelen vannak:

Radojković Milorad
vizsgálóbíró
Mihaldžić Ljubiša
jegyzőkönyvvezető

Oláh Mária
tanú

1. Családi és utóneve: Oláh Mária, szül. Lippai.
2. Hol született: Nagybikács.
3. Hol él? Tordán.
4. Foglalkozása: Napszámos.
5. Hány éves? 31 éves.
6. Vallása: Római katolikus.
7. A vádlotthoz való viszonya:
8. A károsulthoz való viszonya:

[...]

Én a könyvekről csupán annyit tudok, hogy egy napon eljött hozzánk Csikós István, a férjem borbélyja, tordai lakos, és két könyvet hozott: 1. *Három pár selyemharisnya* és 2. *Aranyások*; majd előttünk becsomagolta őket és megcímmezte: *Híd* szerkesztősége Szabadka. Ezután megkérte a férjemet, hogy ezeket a könyveket vigye el a postára, és pénzt is adott neki a költségekre. Nem vettem észre, hogy a könyvek között valamiféle levél is volt. Ezután nemso-kára, mintegy 10—15 napra a férjem valamilyen könyvet kapott postán. Én nem írtam semmiféle levelet a *Híd* szerkesztőségének a férjem tollbamondása nyomán, és nem is tudok semmit valamiféle könyvek megrendeléséről attól a szerkesztőségtől.

Mást nem tudok.

Jegyzőkönyv felolvasás után jóváhagyólag aláíratott.

Kmft.

Radojković Milorad s. k.
vizsgálóbíró
Mihaldžić Ljubiša s. k.
jegyzőkönyvvezető

Oláh Istvánné s. k.

DÁRDAI JÁRÁSBÍRÓSÁG

Kl. 20.

Jegyzőkönyv

Készült [1937.]* III. 16-án a Dárdai Járásbíróságon tanúkihallgatásról, az Oláh István ellen folytatott bünvádi eljárás során.

[...]

Igaz az, hogy 1937. II. 26-án a csúzai postán csomagot adtam föl Oláh István címére Tordára. A csomagban a következő könyvek voltak: [1.] Darvas József: *Fekete kenyér*; [2.] A. [I.] Taraszov[—Rogyionov]: *Csokoládé*; 3. *A döntés felé* és [4.] *A marxizmus tudományos alapproblémái*, valamint [5.] *A jobbágyság keletkezése és a Dózsa-forradalom*. Azért küldtem el, mert Fischer Jánostól ilyen utasítást kaptam, ugyanakkor ő a Szabadkáról érkezett lapot is átadta.

Előfizetője vagyok a Szabadkán havonta megjelenő folyóiratnak, amely *Híd* címmel jelenik meg. Ily módon kapta Fischer János csúzai borbély a könyveket olvasásra.

Én meg a könyveket Fischertől kaptam, amelyek közül néhányat elolvastam. A könyvek kölcsönzési ideje három hónap volt. Mivel a hatánidő letelt, a *Híd* értesítést küldött, hogy a könyveket Oláh István címére kell elküldeni. Fischer József csúzai borbély elhanyagolta a könyvek elküldését, ezért kaptam én az említett levelezőlapot az apjától, Jánostól, amiből megtudtam, hogy el kell küldeni Oláh Istvánnak, amit én meg is tettem.

A csomag tartalmát, a szabadkai elvtársak utasítása szerint, felsoroltam, mindannyian ezt teszik; meg én magam is munkásnak tartom, noha kárpitos-mester vagyok, meg földmunkásnak is, mert falun élek és paraszti munkát is végzek.

Amikor a levélben azt írtam, hogy: „tudassák velünk pár sorral, hogy maguknál hogy áll a mi ügyünk, és kívánságukra mi is tudathatjuk magukkal az itteni helyzetet”. A földmunkások szervezetére gondoltam.

Némely könyvet elkezdtem olvasni, de olyan stílusban íródtak, amit én nem tudtam megérteni.

Én rendszeresen kapom a *Hídat*, amely télen kéthavonta, nyáron pedig havonta jelenik meg. A folyóiratban ismertette van, milyen föltételekkel kaphatók könyvek. Ezt a folyóiratot nyilvánosan kapom a posta útján, a borítóján föl van tüntetve a folyóirat címe.

A folyóiratnak postafiókja van a szabadkai postán.

Én tagja és előfizetője vagyok a folyóiratnak, de a folyóirat a múlt hónapban nem érkezett meg.

A mondottakra esküt tehetek.

Jegyzőkönyv fölolvasás után jóváhagyólag aláíratott.

Idővesztesség címén 15 dinárt kérek.

Panjić Velimir s. k.

bíró

Morokvašić Radovan

jegyzőkönyvvezető

Kiss Ernő s. k.

* Az évszámot a jegyzőkönyv nem tartalmazza.

Posta Torda
Szám: 112/937
1937. III. 17.

A KERÜLETI BÍRÓSÁG VIZSGALÓBÍRÁJÁNAK

Petrovgrad

1 melléklet

A f. hó 8-án kelt Kzp 147/1937 számú ügyíratra válaszolva tisztelettel értesítem a Címet, hogy az Oláh István szántára érkezett csomagot Csúzán adták föl. A szállítólevélen és a csomagon is feladóként Kiss Ernő Csúza Baranya volt feltüntetve.

A szállítólevél egy részét, a szelvényt, amelyen a feladó fel van tüntetve, Oláh István a csomag átvételekor elkapta.

E posta levéltárában megtalálható az eredeti szállítólevél, azonban azon csupán Oláh István neve, Torda, Susány utca 636. sz., valamint hivatalos följegyzések találhatók.

Az eredeti szállítólevél csak a Posta és Távirada újvidéki igazgatósága engedélyével küldhető el.

P. H.

Dopler Boriska s. k
szerződéses posta-tiszviselő

A JUGOSZLAV KIRÁLYSÁG PETROVGRADI KERÜLETI BÍRÓSÁGA
Szám: Kzp. 147/1937

TANÜKIHALLGATÁSI JEGYZŐKÖNYV

Készült 1937. márc. 20-án a Petrovgradi Kerületi Bíróság vizsgálóbírója előtt az Oláh István ellen folytatott bűnvádi eljárásban az Állam- és közbiztonsági törvény 1. szakaszába ütköző bűncselekmény miatt.

Jelen vannak:

Radojković Milorad
vizsgálóbíró
Mihaldžić Ljubiša
jegyzőkönyvvezető

Horváth János
tanú

[...]

1937. március 2-án láttam Oláh Istvánt a postáról jövet, valamilyen könyveket vitt. Kérdeztem, hogy mit visz, azt felelte, regényeket. Megkértem, hogy adjon egyet olvasni, amit ő meg is tett, nyomban adott is egy könyvet. Én nem is tudtam, hogy az miféle könyv. Erő írástudatlan vagyok, csak a nevet tudom leírni, de azt akartam, hogy a feleségem olvassa nekem esténként azt a regényt. Mivel aznap a feleségem mosott, el volt foglalva, én a könyvet letettem a szobában az asztalra. Körülbelül két óra múlva jött Oláh a könyvért, és azt mondta, hogy a csendőrök jöttek a könyvekért.

Oláh nem kínálta nekem a könyveket, hanem én magam kértem, mikor hallottam, hogy regények.

Másról nem tudok.

[...]

Horváth János s. k.

KERÜLETI BÍRÓSÁG

A Vizsgálóbíró Úrnak

Petrovgrad

Megtiszteltetés a számomra, hogy a tekintetes Címet értesíthetem, hogy Dopler Boriska posta-tisztviselőnk részére 1937. III. 15-én 12 órakor idézést kézbesítettek ki, valamint 1937. III. 16-ára szóló menedlevelet, hogy az Oláh István ellen folyó bűnvádi eljárás során tartott tárgyaláson megjelenjen; az idézés száma 147/1937/8.

Dopler Boriska posta-tisztviselőnk nem mehetett el a tárgyalásra, mivel fél nap nem volt elegendő arra, hogy helyettesét találjon, a postát viszont helyettes nélkül nem hagyhatja el.

Kérjük a Címet, ha szükséges lesz másik tárgyaláson megjelenni, rendelje el, hogy az idézést 2—3 nappal előbb kézbesítsék ki, hogy a posta gondoskodhasson helyetteséről.

Hangsúlyozom, hogy a posta-tisztviselőnk erről az ügyről nem tud többet, mint hogy a csomagot Csúzán adták fel, a feladó Kiss Ernő, a címzett Oláh István Torda. A csomagot Oláh Istvánnak kézbesítettük.

P. H. [A postabélyegző kelte: Torda 1, 1937. III. 21.]

Dopler Boriska s. k.
posta-tisztviselőnk

JEGYZŐKÖNYV

1937. március 29-én Petrovgradon az Államvédelmi Bíróság államügyészének D. t. 438/2/937 számú, 1937. március 26-án kelt javaslatára.

Jelen vannak:

Radojković Milorad
vizsgálóbíró

Mihaldžić Ljubiša
jegyzőkönyvvezető

Oláh István
vádolt

[...]

A kérdéses levelet egyáltalán nem olvastam, mert amikor a könyvekkel és a levéllel hazatértem, már ott találtam a csendőröket, így a levelet nem olvashattam el, mert azt elvették tőlem.

A levél tartalmának ismertetése után a vádlott kijelenti:

Nem ismeretes előttem, hogy Kiss Ernő mire gondolt az „elvtárs” szóval, azt sem, hogy mit ért a „szabadkai elvtársak”-on, azt sem, hogy mit akart a „maguknál hogy áll a mi ügyünk?” kérdéssel, azzal sem, hogy „kívánságukra mi is tudathatjuk magukkal az irteni helyzetet”, mert én Kiss Ernőt egyáltalán nem ismerem és nem is írtam nekik sohase. A könyveket a *Híd* kiadóhivatalától kértem Szabadkáról, és másról nem tudok.

[...]

Oláh István s. k.

A vádlott tudomására hozzák, hogy szabadlábra helyezik az Állam- és közbiztonsági törvény 150. §-ba foglalt feltételekkel, majd a nevezett kijelenti:

Unnepélyesen kijelentem, hogy szabadlábra helyezésem után nem fogok rejtőzködni, nem fogom a további nyomozást gátolni, valamint, hogy állandó tartózkodási helyem Tordán lesz, ahol házam van, valamint elismerem, hogy a kihallgatásom után nyomban szabadon engedtek.

[...]

Oláh István s. k.

A ZOMBORI KERÜLETI BÍRÓSÁG VIZSGALÓBÍRÓJA
Sz. Kzp. 243/1937

J e g y z ő k ö n y v

a vádlott első kihallgatásáról

Készült 1937. szeptember 28-án a Zombori Kerületi Bíróság előtt a Kiss Ernő elleni bünvádi eljárás során.

Jelen vannak:

Cović Mladen
vizsgálóbíró

Mihajlović Branko
jegyzőkönyvvezető

A jelenlevő előállított vádlott a feltett kérdésekre az alábbiakat vizsgálja:

Családi és utóneve: Kiss Ernő.

Ragadványneve: Nincs.

Apja neve: Béla.

Anyja utóneve és leánykori családi neve: Jung Sarolta.

Vallása: Református.

Születési helye: Csúza.

Tartózkodási helye: Csúza.

Hány éves (mikor született): (28 éves) 1909. január 14.

Állampolgársága: Jugoszláv.

Foglalkozása: Kárpitos.

Családi állapota: Nőtlen.

Írástudó-e? Írástudó.

Katonai szolgálatát letöltötte-e? Igen.

Vagyoni állapota: Vagyontalan.

Volt-e büntetve? 1933-ban 3 év börtönre az Újvidéki Kerületi Bíróságon kommunista eszmék terjesztése miatt.

Folyik-e ellene eljárás? Nem.

[...]

A nevezett kijelenti:

Igaz, hogy én elküldtem Kollár [Oláh] Istvánnak Tordára a következő könyveket: *Fekete kenyér* (Darvas Józseftől), *Csokoládé* (Taraszov—Fogyionovtól), *A döntés felé* (Gereblyés Lászlótól), *A jobbágyság keletkezése és a Dózsa-féle forradalom*, valamennyi magyar nyelven.

Ezeket a könyveket azért küldtem el, mert Fischer Jánostól ilyen utasítást kaptam. Ezeket a könyveket Fischer József kapta Szabadkáról, a *Híd* folyóirattól, amely Szabadkán jelenik meg. Ezek a könyvek a folyóirat mozgókönyvtárából valók, és ezeket a *Híd* folyóirat minden előfizetője olvashatja. A könyvek három hónapig maradhatnak az olvasónál, majd a határidő letelte után a megadott címre tovább kell küldeni más olvasónak. A szerkesztőség a három hónap letelte után értesített, hogy hová kell továbbítani a könyveket.

Ezzel én nem lettem tagja olyan egyesületnek, amelynek célja volna a kommunizmus terjesztése.

Én egyáltalán nem ismerem Oláh Istvánt, Tordáról pedig tudom, hogy Bánátnban van, hogy pontosan hol, azt nem tudom. Én nem olvastam el minden könyvet, mivel olyan stílusban íródtak, amit én nem értek meg.

Ismételten hangsúlyozom, hogy én a *Híd* folyóirat előfizetője vagyok, amely Szabadkán jelenik meg, és a könyveket a folyóirattól kaptam.

Kérem, hogy az ellenem folyó eljárást szüntessék meg.

Cović Mladen s. k.
vizsgálóbíró
Mihajlović Branko s. k.
jegyzőkönyvvezető

Kiss Ernő s. k.

Városi Rendőrkapitányság
Szabadka
Biz. Szám: 836. 1937. XI. 17.

A KERÜLETI BÍRÓSÁG VIZSGALÓBÍRÁJÁNAK

Zombor

A K. Z. P. 243/937 számú ügyirat kapcsán tisztelettel értesítem, hogy ennek a Rendőrkapitányságnak mindaddig nem volt tudomása arról, hogy a *Híd* szerkesztőségének van mozgókönyvtára, míg ez év márciusában az Apatini Járási Elöljáróság nem értesítette a Dunabánság Királyi Báni Hivatalát, hogy Kiss Ernő szobafestőnél Csúzán számos könyvet találtak, amelyek között több betiltott is van; ezeket a fent nevezett a *Híd* szerkesztőségétől kapta olvasásra.

Ezzel kapcsolatban vizsgálatot folytattunk, és Királyi Báni Hivatalnak az alábbi jelentést küldtük: 1929. április elejéig megjelent Szabadkán az *Ortüz* című magyar nyelvű ifjúsági folyóirat, amelynek a munkatársai egyetemisták, valamint a gimnázium felső tagozatainak a tanulói voltak. Az említett folyóirat szerkesztősége 1929. április 10-én bejelentette az Államügyészségnek, hogy a lap *Híd* címen fog megjelenni és a felelős szerkesztője továbbra is Léway Endre magántisztviselő lesz. A szerkesztőség átszervezése után ún. mozgókönyvtárt létesítettek és a könyveket kiadták olvasásra az előfizetőknek. Néhány könyvet a szerkesztőség vásárolt, másokat a terjesztők kérésére a könyvkereskedések és maguk az előfizetők ajándékoztak a szerkesztőségnek. Összesen 35 könyvük van, amelynek nagyobb része a *Literaria* könyvkereskedés ajándéka, amelyet 1934 májusában főlszámoltak. Ezek között volt Rogyionov *Csokoládé* című regénye, amelyet 1934. ápr. 14-én tiltottak be, tehát a *Literaria*

részéről történt ajándékozás után. Ezt a könyvet, nyomban a Királyi Báni Hivatal D. Z. biz. II/2 1781/937 számú leirata vétele után elkoboztuk. A többi könyv nincs betiltva. A *Híd* folyóirat főszerkesztője és főmunkatársai balos áramlat hatása alatt állnak, ezért tevékenységükre és kapcsolataikra különös figyelmet fordítunk szolgálatunk és megbízottaink útján. Az Államügyészséget mindenről értesítettük és felkértük, hogy a folyóiratot a legszigorúbban cenzúrázza.

[olvashatatlan aláírás]
városi rendőrparancsnok